

TER INFORMATIE

Kleine Kinderen

Grote Sprongen

Signaleringsinstrument Ontwikkelingsvoorsprong

Signaleren van een ontwikkelingsvoorsprong

bij kinderen van 0 tot 4 jaar

voor professionals in de jeugdgezondheidszorg

TER INFORMATIE

Uitgave van:

©2017 Expertgroep Ontwikkelingsvoorsprong

Auteurs:

Marieke Groenewold, Fanny Cattenstart, Baukje van Dijk

Vormgeving:

Fanny Cattenstart

Illustraties:

Tosca Groenewold en Yvonne Windhorst-Maaskant (www.illustratieenzo.nl)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgever en auteur.

De in dit instrument opgenomen teksten zijn met zorg samengesteld. Zij dienen nadrukkelijk ter informatie en ter signalering van een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong. De interpretatie en diens gevolge verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de gebruiker. Mocht een formele diagnose gewenst zijn, dan dient deze door een deskundige te worden gesteld.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Voorwoord	5
Inleiding.....	6
Deel 1: Theorie.....	10
Hoogbegaafdheid en een ontwikkelingsvoorsprong	10
1.1 De begrippen hoogbegaafdheid en ontwikkelingsvoorsprong	10
1.2 Het belang van vroegtijdig signaleren	14
1.3 Zijnskenmerken van een ontwikkelingsvoorsprong	16
1.4 Invloed van de omgeving.....	20
1.5 Negatieve consequenties van een ontwikkelingsvoorsprong.....	21
1.6 Positieve consequenties van signaleren.....	23
1.7 Asynchrone ontwikkeling	23
1.8 Behoeften van jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong	24
1.9 Professionals in de JGZ	26
Deel 2: Praktijk.....	30
Signaleren met Kleine Kinderen Grote Sprongen	30
2.1 Wat je moet weten voordat je start met signaleren.....	30
De inhoud van het instrument	33
2.2 Welke kaarten zijn er?	33
Hoe werkt het?.....	36
2.3 Wanneer gebruik je een kaart?	36
2.4 Een ontwikkelingsvoorsprong of niet?	37
Deel 3: Toelichting bij de kaarten	42
3.1 Kenmerken baby.....	42
3.2 Kenmerken dreumes	45
3.3 Kenmerken peuter.....	49
3.4 Wat ouders merken	53
3.5 Zorgen van ouders	58
3.6 Vervolg vragenkaart	63

TER INFORMATIE

3.7 Voorlichtingskaart.....	67
Referenties	72
Bijlage A Kopieerblad ‘Doorverwijzen’	76
Bijlage B Kopieerblad ‘Speelgoed en boeken’	77

TER INFORMATIE

Voorwoord

Voor je ligt het signaleringsinstrument Kleine Kinderen Grote Sprongen. Met dit instrument wil de Expertgroep Ontwikkelingsvoorsprong professionals op het consultatiebureau ondersteunen bij het herkennen van een ontwikkelingsvoorsprong bij jonge kinderen.

Jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong krijgen niet automatisch wat zij nodig hebben. Vaak wordt pas laat of helemaal niet opgemerkt dat zij een snelle en andere ontwikkeling doormaken. Toch is het van groot belang dat een ontwikkelingsvoorsprong tijdig gesignaleerd wordt. Het kan de levensloop van een kind en de ontwikkeling van een gezond zelfbeeld namelijk sterk beïnvloeden. Zo kunnen er motivatieproblemen ontstaan en kan het aansluiting vinden bij leeftijdsgenoten moeizaam verlopen. Daarnaast komen gebrek aan leerstrategieën, een laag zelfbeeld of zelfs depressieve gevoelens veel voor, indien de ontwikkelingsvoorsprong niet herkend wordt. Dergelijke problemen beginnen vaak al in de eerste levensjaren.

Dit signaleringsinstrument biedt een handvat om een ontwikkelingsvoorsprong op te merken en er adequaat op te reageren. Het vormt een hulpmiddel bij gesprekken en bij observaties. Vaak is op het consultatiebureau sprake van korte contactmomenten waarbij aandacht besteed moet worden aan aspecten als groei, ontwikkeling en opvoeding. De tijd voor aanvullend onderzoek of een uitgebreid gesprek is beperkt. Bij het samenstellen van dit signaleringsinstrument is hier rekening mee gehouden. De kaarten zijn zo opgesteld dat een snelle blik voldoende is. Ook passende adviezen om aan ouders te geven indien een voorsprong wordt vermoed staan overzichtelijk bij elkaar.

Met het signaleringsinstrument Kleine Kinderen Grote Sprongen wil de Expertgroep Ontwikkelingsvoorsprong een bijdrage leveren aan de optimale ontwikkeling van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

TER INFORMATIE

De auteurs van Kleine Kinderen Grote Sprongen:

Marieke Groenewold, hoogbegaafdheidsdeskundige, verpleegkundige (o.a. op consultatiebureau)

Fanny Cattenstart, hoogbegaafdheidsdeskundige, docent en consultant

Baukje van Dijk, hoogbegaafdheidsdeskundige, orthopedagoog, leerkracht primair onderwijs

Amsterdam, september 2017

Inleiding

Sinds het begin van de vorige eeuw speelt het consultatiebureau een belangrijke rol in het volgen van de groei en ontwikkeling van jonge kinderen in Nederland. Geleidelijk aan is het vroegtijdig signaleren van een ontwikkelingsachterstand en van een afwijkende ontwikkeling een steeds grotere rol gaan spelen. Deze focus op vroegtijdige onderkenning is van groot belang omdat daarmee al op jonge leeftijd adequate hulp geboden kan worden en grotere problemen kunnen worden voorkomen.

Uit recent onderzoek blijkt dat ook kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong baat hebben bij vroeger signalering (Hodge & Kemp, 2006). Daarnaast kan adequate begeleiding voorkomen dat problemen ontstaan. De grote kennis op het gebied van de ontwikkeling van het jonge kind en de focus op preventie maakt het consultatiebureau bij uitstek geschikt om naast een ontwikkelingsachterstand ook in staat te zijn een ontwikkelingsvoorsprong te signaleren.

Bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong gaat het niet om een tijdelijke voorsprong op één enkel gebied, maar om een grote voorsprong en over het algemeen op meerdere gebieden. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong blijken later vaak (hoog)begaafd te zijn. Kenmerken hiervan kunnen al op zeer jonge leeftijd herkend worden.

Lange tijd dacht men dat kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong er vanzelf wel kwamen zonder al te veel problemen te ondervinden. In de praktijk blijkt dit een misvatting. Veel kinderen ervaren hun voorsprong negatief omdat het voelt als 'anders zijn'. Doordat zij zich niet kunnen spiegelen aan leeftijdsgenoten, ontwikkelen zij vaak een onrealistisch zelfbeeld. Daarnaast loopt hun sociale ontwikkeling geregeld spaak, doordat zij moeilijk aansluiting vinden bij leeftijdsgenoten. Bovendien is het onderwijs voor hen vaak minder passend, wat faalangst, onderpresteren en demotivatie tot gevolg kan hebben. Dergelijke problemen hebben uiteraard hun weerslag op het welbevinden van kinderen.

Gelukkig zijn veel negatieve gevolgen van een ontwikkelingsvoorsprong te ondervangen indien ouders deze tijdig opmerken. Zij kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen hun kind op jongere leeftijd te laten starten met de peuterspeelzaal of basisschool. Ook zullen zowel ouders als leerkrachten dan vanaf het begin alert zijn op te sterk aanpassingsgedrag van het kind.

TER INFORMATIE

Op het consultatiebureau kan een ontwikkelingsvoorsprong al herkend of vermoed worden. Een vermoeden kan desgewenst verder onderzocht worden door een deskundige op het gebied van ontwikkelingsvoorsprong en hoogbegaafdheid. Het consultatiebureau kan een belangrijke rol spelen in de bewustwording van de invloed die een ontwikkelingsvoorsprong op de opvoeding heeft. Als ouders op de hoogte zijn van de andere en snellere ontwikkeling, kunnen zij het gedrag van hun kind beter begrijpen en erop reageren.

Kleine Kinderen Grote Sprongen is gemaakt om een ontwikkelingsvoorsprong op jonge leeftijd in beeld te krijgen. Wat zie je aan deze jonge kinderen? Welke vragen stel je aan hun ouders om een goed beeld van de voorsprong te krijgen? Welke zorgen hebben de ouders over het algemeen over hun kind? Welk advies geef je aan deze ouders? Deze zaken worden in de handleiding uitgebreid besproken en staan kort en bondig op verschillende kaarten weergegeven.

Op het consultatiebureau komen ouders voor een kort bezoek. Daarbij worden veel onderwerpen kort besproken. Om ook aandacht te kunnen besteden aan een ontwikkelingsvoorsprong moet een signaleringsinstrument hiervoor zeer eenvoudig in gebruik zijn en vlot een overzicht bieden van de kenmerken van een ontwikkelingsvoorsprong. Het doel is immers om passende adviezen aan ouders te geven. Om aan dit doel te beantwoorden bevat Kleine Kinderen Grote Sprongen zeven kaarten, ingedeeld naar leeftijd van het kind en naar functie. Een uitgebreide toelichting op de punten die op deze kaarten vermeld staan vind je in deel 3 van deze handleiding. Alvorens de kaarten in gebruik te nemen is het van belang deze handleiding zorgvuldig te lezen.

Deel 1 van deze handleiding bevat een theoretische toelichting op het onderwerp ontwikkelingsvoorsprong; deze vormt de basis van het instrument. Vervolgens wordt in deel 2 het praktische gebruik van Kleine Kinderen Grote Sprongen uitgelegd. Deel 3 tenslotte geeft een uitgebreide toelichting op elk van de kaarten.

In de handleiding en op de kaarten spreken we omwille van de leesbaarheid over ouders waar we ook andere verzorgers of opvoeders bedoelen. Om dezelfde reden spreken we over 'hij' als we ook 'zij' bedoelen.

Met behulp van Kleine Kinderen Grote Sprongen kan in de brede kijk op ontwikkeling van het jonge kind naast een ontwikkelingsachterstand voortaan ook een ontwikkelingsvoorsprong van kinderen worden meegenomen. Dit doet recht aan de specifieke zorg en begeleiding die ieder kind nodig heeft.

TER INFORMATIE

TER INFORMATIE

Deel 1: Theorie

Kleine Kinderen

TER INFORMATIE

Grote Sprongen

*Signaleringsinstrument
Ontwikkelingsvoorsprong*

Ontwikkeld voor professionals

Deel 1: Theorie

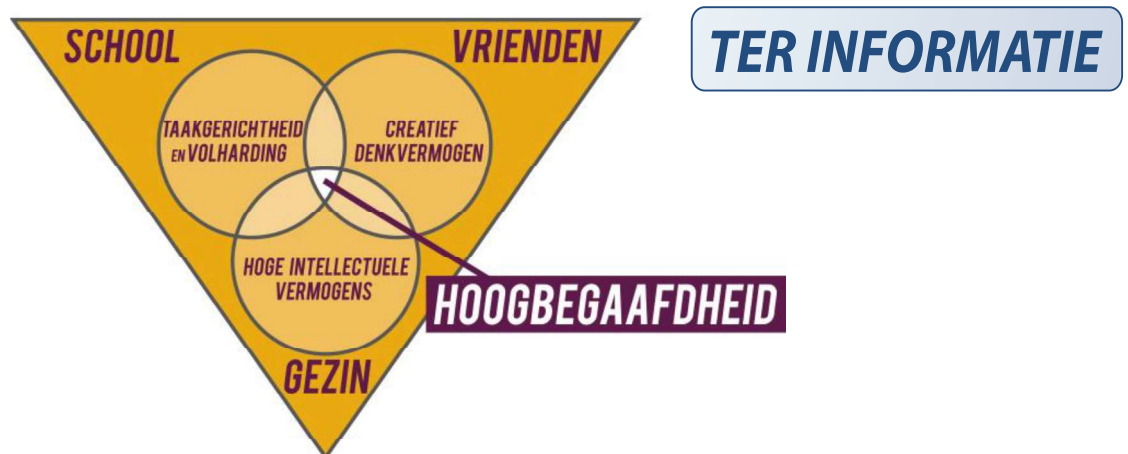
Hoogbegaafdheid en een ontwikkelingsvoorsprong

Hoogbegaafdheid wordt meestal geassocieerd met een hoog IQ. Daarnaast wordt gedacht dat hoogbegaafde kinderen vanzelf wel succesvol worden: ze zijn immers slim genoeg! Maar ook hoogbegaafde kinderen komen moeilijkheden tegen. Door hun snellere ontwikkeling, die ook nog eens anders verloopt dan bij leeftijdsgenoten, merken zij dat ze anders zijn. Dit kan een beangstigende ontdekking zijn, want kinderen willen over het algemeen niets liever dan erbij horen en binnen een groep geaccepteerd worden. Daar helpt anders zijn meestal niet aan mee.

1.1 De begrippen hoogbegaafdheid en ontwikkelingsvoorsprong

Wat houdt hoogbegaafdheid eigenlijk in? Er is geen sluitende definitie van hoogbegaafdheid. Algemeen wordt aangenomen dat hoogbegaafdheid afhankelijk is van meer factoren dan alleen een intelligentie boven de 130 IQ-punten (Algra, 2009). Hoogbegaafdheid is in de basis aangeboren; er zijn aanwijzingen dat het brein van hoogbegaafden gemakkelijker en sneller nieuwe verbindingen maakt. Of een hoogbegaafd persoon deze aangeboren potentie daadwerkelijk vertaalt naar uitzonderlijke prestaties en of hij gelukkig in het leven staat, hangt van veel meer factoren af.

Renzulli en Mönks (1978, 2003) definiëren hoogbegaafdheid als een combinatie van drie factoren, namelijk hoge intelligentie, hoge motivatie en het vermogen om creatief te denken.

Ontworpen door: www.illustratieenzo.nl

Figuur 1 Triadisch model van Renzulli en Mönks

In het model is te zien dat het gaat om een samenspel tussen aan de ene kant deze factoren en aan de andere kant de drie omgevingsfactoren school, vrienden en gezin. Deze omgevingsfactoren bepalen voor een belangrijk deel of het hoogbegaafde potentieel tot uiting komt.

Een andere visie op hoogbegaafdheid komt van Kooijman-van Thiel (2008). Zij omschrijft de hoogbegaafde mens als “Een snelle en slimme denker, die complexe zaken aankan. Autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij schept plezier in creëren” (Kooiman, 2008, p.69). Deze visie sluit aan bij nog een derde model van hoogbegaafdheid, namelijk dat van prof. dr. Tessa Kieboom. Zij benoemt als belangrijkste factoren van hoogbegaafdheid naast cognitieve capaciteiten *zijnskenmerken*: de lat hoog leggen, rechtvaardigheidsgevoel, kritische instelling en gevoeligheid.

Kunnen bovengenoemde kenmerken van toepassing zijn op kinderen tussen de nul en vier jaar? Wij zijn van mening dat dit wel degelijk kan. Jonge kinderen kunnen zich iets zeer sterk aantrekken (*hooggevoelig*) en als zij iets bedacht hebben om te doen, laten ze dit niet zomaar los (gedreven). De lat hoog leggen zien we in de hoge eisen die zij aan hun werkjes stellen; het is niet op tijd af (*perfectionisme*), of ze beginnen er maar liever niet aan omdat ze menen dat het toch niet zal lukken (verborgen perfectionisme). Bij jonge kinderen die vragen waarom een werkje eigenlijk gedaan moet worden en die het antwoord ‘dat doen alle kinderen’ geen goede reden vinden, hoor je de *kritische instelling*. En kinderen die vaak opmerken dat iets niet eerlijk is, hebben waarschijnlijk een sterk *rechtvaardigheidsgevoel*.

Voorbeelden van creatief denken op jonge leeftijd:

Sia (3) vraagt aan haar moeder
“Hoe vind ik later de papa van mijn kinderen?”

Hakim (3) ligt in bed als hij vraagt
“Is slapen hetzelfde als dromen?”

TER INFORMATIE

Geregeld wordt gezegd dat jonge kinderen niet hoogbegaafd genoemd kunnen worden. Dit heeft te maken met het feit dat jonge kinderen vaak nog geen intelligentietest doen. Officieel kan hoogbegaafdheid slechts met behulp van een intelligentietest worden vastgesteld. Dat betekent echter niet dat jonge kinderen niet hoogbegaafd kunnen zijn; iemand wordt immers niet pas hoogbegaafd nadat hij getest is!

Hoogbegaafdheid is een potentie waarmee een kind wordt geboren. Deze potentie is evenals de kenmerken van hoogbegaafdheid vanaf de geboorte aanwezig. Het is enkel uit voorzichtigheid dat we bij het jonge kind liever van een ontwikkelingsvoorsprong spreken dan van hoogbegaafdheid. Aangezien dit instrument tot doel heeft kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar met een voorsprong te signaleren, spreken ook wij van een *ontwikkelingsvoorsprong*. Voor het signaleren is het niet direct van belang of een kind later hoogbegaafd blijkt te zijn. In de praktijk zien we dat dit vaak wel het geval is.

Onderzoek dat een verband aantoont tussen gedrag van een baby en hoogbegaafdheid blijkt uit een overzichtsstudie van Steiner en Carr (2003). Zij doen verslag van gewenning en voorkeur voor nieuwe prikkels bij baby's. Bij onderzoek naar gewenning werd bijgehouden hoe snel baby's wegkeken van een bepaalde prikkel, zoals een plaatje of speeltje. Bij onderzoek naar voorkeur voor nieuwe prikkels kregen baby's twee soorten prikkels te zien, een reeds bekende en een nieuwe, en werd geobserveerd hoe vaak de baby naar elk van deze prikkels keek.

TER INFORMATIE

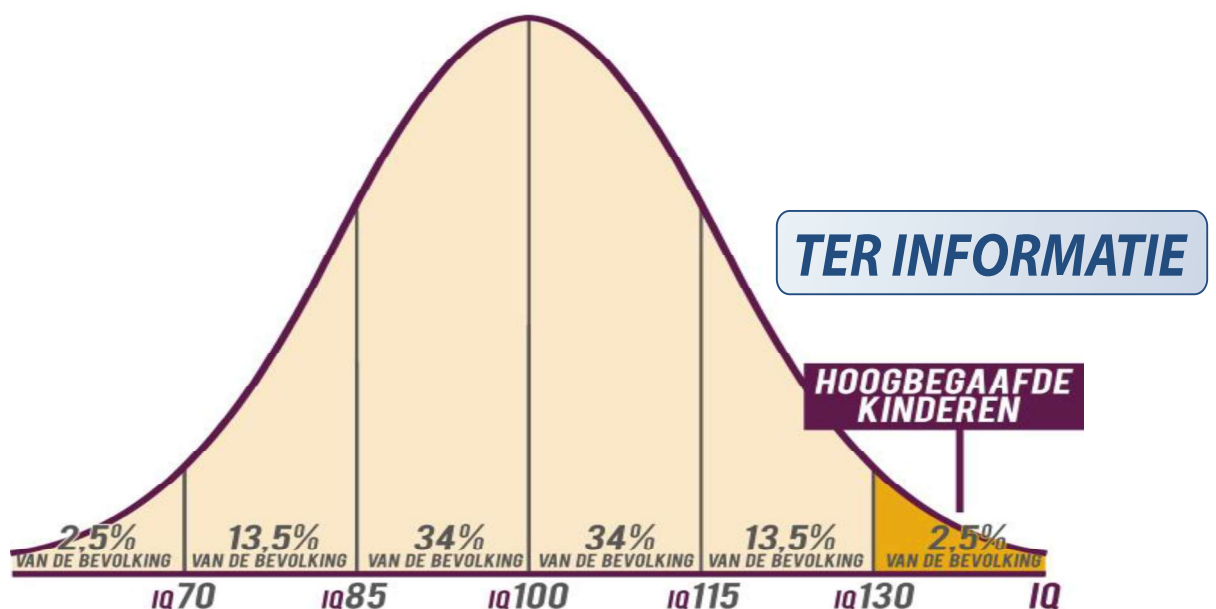
Sommige baby's bleken sneller uitgekeken op een prikkel, ze keken er sneller van weg. Ook hadden sommige baby's een duidelijke voorkeur voor nieuwe prikkels. Op achtjarige leeftijd werd bij al deze kinderen intelligentieonderzoek verricht. En wat bleek? De kinderen met een intelligentie op hoogbegaafd niveau bleken als baby sneller uitgekeken te zijn op een prikkel en

hadden een voorkeur voor nieuwe prikkels (Steiner & Carr, 2003).

“Bij kinderen die later begaafd genoemd zouden kunnen worden, zien we dat die ontwikkelingsvoorsprong zich nooit tot één gebied beperkt” (Van Gerven, 2009, p. 130). Naast het voorlopen in de ontwikkeling van taal en denken, is het visueel-ruimtelijk inzicht en de ego-ontwikkeling vaak ook verder ontwikkeld dan bij andere kinderen van hun leeftijd. Ze doorlopen de ontwikkeling sneller en het lijkt erop dat zij grotere ontwikkelingsstappen nemen. Volgens ouders van kinderen die later begaafd bleken te zijn, verliep de motorische ontwikkeling van hun kind anders dan bij leeftijdsgenoten. Het ene kind liep al zeer vroeg terwijl het andere kind pas laat begon met lopen, maar meteen al meer vaardigheid liet zien. Weer andere kinderen sloegen een hele ontwikkelingsfase over, zoals het kruipen. Hetzelfde geldt voor de taalontwikkeling. Het ene kind begon zeer vroeg met praten en het andere kind veel later, maar sprak dan meteen in volzinnen (Van Gerven, 2009).

In Figuur 2 is te zien welk percentage van de bevolking, dus ook van alle kinderen, hoogbegaafd is. Van alle mensen heeft rond de 2,5 procent een intelligentie van 130 of hoger (Van Gerven, 2009). Ongeveer 0,1 procent is uitzonderlijk hoogbegaafd met een IQ van 145 of hoger. De kenmerken die horen bij hoogbegaafdheid zijn bij deze laatste groep vaak extra sterk aanwezig en extremer. Bij deze kinderen is de ontwikkeling op verschillende gebieden over het algemeen nog (veel) vroeger en sneller.

Eventuele moeilijkheden die zij hierdoor ondervinden kunnen dan ook veel groter zijn en vroeger optreden. De kans op misdiagnose is bij deze groep navenant groter. Het vinden van gelijkgestemden is niet eenvoudig. Voor ouders van deze kinderen is het een grote uitdaging om hun kind te ondersteunen in zijn extreem snelle ontwikkeling en de bijbehorende intensiteit. Voor een verwijzing naar ondersteunende organisaties, zie Bijlage A Kopieerblad 'Doorverwijzen'.

Ontworpen door: www.illustratieenzo.nl

Figuur 2 Normaalverdeling van intelligentie

Rond de 13,5 procent van de bevolking heeft een IQ tussen 115 en 130 procent. Wat voor hoogbegaafde kinderen geldt, geldt over het algemeen ook voor deze kinderen, zij het minder sterk en minder afwijkend. Het gaat bij Kleine Kinderen Grote Sprongen niet om een IQ-getal maar om het kind met een ontwikkelingsvoorsprong, dat in meerdere opzichten anders is dan de meeste kinderen. Dit impliceert dat het kind ook andere behoeften heeft om zich optimaal te kunnen ontwikkelen.

2.4 Een ontwikkelingsvoorsprong of niet?

Voor de professional op het consultatiebureau is het belangrijk alert te zijn op een eventuele ontwikkelingsvoorsprong. Een voorsprong kan immers grote invloed hebben op de ontwikkeling van een kind en op hoe ouders de opvoeding ervaren. Dit zijn zaken waarin het consultatiebureau een grote rol speelt: vroegsignalering en advisering. Een ontwikkelingsvoorsprong vaststellen kan alleen gedaan worden door professionals op het gebied van hoogbegaafdheid. Willen ouders meer duidelijkheid over of hun kind hoogbegaafd is, verwijs dan door naar een hierin gespecialiseerde instantie. Zie Bijlage A Kopieerblad 'Doorverwijzen'.

TER INFORMATIE

Een vlottere ontwikkeling op een enkel ontwikkelingsgebied is niet voldoende om van een ontwikkelingsvoorsprong te spreken. Wanneer is een vermoeden of indruk dan wel sterk genoeg om uit te spreken? Het gehele patroon in de ontwikkeling van een kind is de basis van de beoordeling. Kijk hiervoor naar de ontwikkeling op de verschillende gebieden in samenhang met elkaar. De volgende patronen komen veel voor bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

- Opvallende snelheid in het verwerven van kennis en vaardigheden als het kind hierin geïnteresseerd is.
- Een manier van leren die zich kenmerkt door een sterke wens tot zelfsturing, vasthoudendheid en een opvallende concentratie en focus in geval van interesse.
- Een voorsprong op een aantal ontwikkelingsgebieden, bijvoorbeeld 30% sneller dan gemiddeld bij een aantal ontwikkelingsmijlpalen, zie Tabel 1 Schema mijlpalen in de ontwikkeling, vertaald en afgerond op hele maanden, naar een artikel van D. Farmer (1996). De tabel komt oorspronkelijk van Harrison (1995) die zich baseert op informatie van Hall, E.G. & Skinner, N. (1980) Somewhere to turn: strategies for parents of the gifted and talented children. New York: Teachers College Press
- Het waarnemen en reageren op de omgeving wordt gekenmerkt door de volgende aspecten: intens, gevoelig, gedetailleerd en scherp observerend.
- Een late ontwikkeling op één of meer gebieden, maar dan wel snel een goede beheersing; ze lijken de oefenfase over te slaan.
- De ontwikkeling verloopt onder invloed van de volgende karakterkenmerken:

Is een aantal van bovenstaande patronen aanwezig, dan kun je een vermoeden van een ontwikkelingsvoorsprong gerust uitspreken. Als er sprake is van slechts één herkenbaar patroon dat echter wel betekenisvol aanwezig is, dan is dit voldoende aanleiding voor verder onderzoek.

perfectionisme, sensitiviteit, rechtvaardigheidsgevoel, kritische instelling en autonomie.

Tabel 1 Schema mijlpalen in de ontwikkeling, vertaald en afgerond op hele maanden, naar een artikel van D. Farmer (1996). De tabel komt oorspronkelijk van Harrison (1995) die zich baseert op informatie van Hall, E.G. & Skinner, N. (1980) *Somewhere to turn: strategies for parents of the gifted and talented children*. New York: Teachers College Press

Mijlpalen in de ontwikkeling	Gemiddelde leeftijd bereiken mijlpaal in maanden	Leeftijd bij 30% snellere ontwikkeling in maanden
Grove motoriek		
Omrollen	3	2
Zit zonder steun	7	5
Staat goed zonder hulp	11	8
Loopt zonder hulp	13	9
Loopt de trap op	18	13
Slaat pagina's van een boek om	18	13
Rent goed	24	17
Springt met twee voeten tegelijk	30	21
Rijdt op driewieler en gebruikt de pedalen	36	25
Gooit een bal	48	34
Huppelen	60	42
Fijne motoriek		
Speelt met rammelaar	3	2
Houdt iets vast tussen vinger en duim (=opponeren)	9	6
Krabbelt spontaan	13	9
Tekent persoon met twee lichaamsdelen	48	34
Tekent herkenbaar een mens met lichaam	60	42
Tekent een mens met nek, handen en kleren	72	50
Taalontwikkeling		
Maakt twee verschillende klanken	2	1
Zegt het eerste woordje	8	5
Reageert op de eigen naam	9	6
Babbelt met intonatie	12	8
Woordenschat van 4-6 woorden	15	10
Geeft een object een naam	18	12
Woordenschat van 20 woorden	21	15
Combineert spontaan verscheidene woorden	21	15
Maakt eenvoudige zinnen	24	17
Gebruikt persoonlijke voornaamwoorden	24	17

Deel 3: Toelichting bij de kaarten

3.1 Kenmerken baby

a. Alerte en observerende blik al snel na de geboorte

Heeft al jong, vaak al vlak na de geboorte, veel aandacht voor de omgeving. Is langer alert (meer dan 8 minuten) dan gebruikelijk bij pasgeborenen (tot 5 minuten) (Monod & Curzi-Dascalova, 1973).

b. Vroege eerste bewuste glimlach binnen twee weken na de geboorte

Gemiddeld genomen verschijnt de eerste bewuste lach na ongeveer een maand. De ogen gaan stralen en er verschijnt een lach op het gezicht van de baby als er iemand naar hem kijkt. Bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong kan dit bewuste lachje al binnen de eerste twee weken te zien zijn.

c. Probeert al vroeg het hoofd op te tillen, rond te kijken en het hoofd te draaien

Deze motorische ontwikkelingsstap kun je bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong al in de eerste week waarnemen. Met nieuwsgierige blik probeert de baby om zich heen te kijken.

d. Versnelde rijping van de actieve motoriek, enkele reflexen doven eerder uit

De motorische systemen rijpen sneller (Vaivre-Douret, 2004). Enkele reflexen in de loop van de eerste maanden van het leven doven eerder uit (Vaivre-Douret 2005; 2010) zoals de Moro reflex, de wandelreflex en de Babinskireflex. Daarnaast vindt lateralisatie bij deze kinderen vroeger plaats.

e. Snelle motorische ontwikkeling of juist pas laat resultaat maar dan in één keer goed

Tijgert, kruipt en loopt op jongere leeftijd of juist pas laat maar dan wel in één keer goed. Een voorbeeld van een hele vroege ontwikkeling: een kind kan tijgeren met 3 maanden, kruipen met 5 maanden en lopen met 10 maanden. Andere kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong gaan laat kruipen of lopen maar vallen vrijwel niet of gaan meteen rennen. Daarnaast valt op dat de kruipfase bij deze kinderen soms maar kort duurt of zelfs helemaal wordt overgeslagen.

Referenties

- Algra, H. (2009). Ontwikkelingsvoorsprong en (hoog)begaafdheid. Amersfoort: Kwintessens Uitgevers.
- Barnes-Holmes, Y., McHugh, L., & Barnes-Holmes, D. (2004). Perspective-taking and theory of mind: A relational frame account. *The Behavior Analyst Today*, 5(1), 15-25.
doi:10.1037/h0100133
- Boer, E. de & Booij, N. (2011). Excellentie in ontwikkeling. Handreiking (hoog)begaafdheid. KPC Groep.
- Brouwers de Jong, E.A., Burgmeijer R.J.F. & Laurent de Angelo, M.S. (1999). Ontwikkelingsonderzoek op het consultatiebureau. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.
- Dawson, P., Guare, R. & Scheen, W. (2014). Slim maar ...: Help kinderen hun talenten benutten door hun executieve functies te versterken (Zesde druk). Amsterdam: Hogrefe.
- Dweck, C. S., Swart, Y. de, & Heuvel, C. (2013). Mindset, de weg naar een succesvol leven. Amsterdam: SWP.
- Eradus, M. (2016). Ontwikkelingsvoorsprong bij kinderen van 0 tot 4 jaar. Afstudeerscriptie. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Fagan, J. F. & Singer, L. T. Infant recognition memory as a measure of intelligence. In L. P. Lipsitt (Ed.), *Advances in infancy research* (Vol. 2). Norwood, N. J.: Ablex, 1983.
- Farmer, D. (1996). Parenting Gifted Preschoolers. Austega.com.
- Gelder, M. van (2016). Hoogbegaafd leven van 0 tot 100 jaar. Amstelveen: De DNKRS.
- Gerven, E. van (2009). Handboek hoogbegaafdheid. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Gross, U.M. (1999). Small poppies: Highly gifted children in the early years. *Roeper Review*, 21(3), 207-14.
- Gross, U.M. (2004). *Exceptionally Gifted Children* (Tweede druk). Abingdon: Taylor & Francis e-Library
- Hal, H. van (2013). Ouderadvies bij ontwikkelingsvoorsprong. Afstudeerscriptie. Nijmegen: CBO Radboud Universiteit.
- Hall, E.G. & Skinner, N. (1980) Somewhere to turn: strategies for parents of the gifted and talented children. New York: Teachers College Press

- Hodge, K., & Kemp, C. (2006). Recognition of giftedness in the early years of school: Perspectives of teachers, parents, and children. *Journal for the Education of the Gifted*, 30(2), 164-204.
- Hollingworth, L. S. (2015). *Children Above 180 IQ Stanford-Binet: Origin and Development*. USA: Createspace Independent Publishing Platform.
- Instituut Hoogbegaafdheid Volwassenen (2017). *Uitzonderlijke en exceptionele hoogbegaafdheid*. Leaflet. Delft: IHBV.
- Kamins, M. L., & Dweck, C. S. (1999). Person versus process praise and criticism: Implications for contingent self-worth and coping. *Developmental Psychology*, 35, 835–847. doi:10.1037//0012-1649.35.3.835
- Kieboom, T. (2015). *Hoogbegaafd: Als je kind (g)een Einstein is*. Tielt: Lannoo.
- Kieboom, T. (z.d.). *Hoogbegaafdheid een gave of vergiftigd geschenk? [Syllabus]* Geraadpleegd op 25-06-2016, van <http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/downloads/syllabusHoogbegaafdheidCBO.pdf>
- Kohnstamm, R. (2009). *Kleine ontwikkelingspsychologie 1: Het jonge kind* (Zesde herziene druk). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kooijman-van Thiel, M. (2015). *Hoogbegaafd. dat zie je zó!: Verslag van een onderzoek naar en een symposium over zelfbeeld en imago van hoogbegaafden* (Derde druk). Ede: OYA Productions.
- Monod & Curzi-Dascalova, (1973). Les états transitionnels de sommeil chez le nouveau-né à terme. *Revue d'Electroencéphalogramme de Neurophysiologie*. 3:87-96. [PubMed]
- Mueller, C. M., & Dweck, C. S. (1998). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 33–52. doi:10.1037//0022-3514.75.1.33
- Pijpers, F. & Carmiggelt, B. (2014). *Jonge hoogbegaafde kinderen. Een bijzondere groep. Kenmerken en problemen*. Utrecht: NCJ-Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.
- Rotigel, J., V. (2003). *Understanding the Young Gifted Child: Guidelines for Parents, Families and Educators*. New York: Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers. <https://doi.org/10.1023/A:1023331422963>
- Ruf, D. L. (2009). *5 Levels of Gifted: School Issues And Educational Options* (eerder verschenen in 2005 onder de titel: *Losing Our Minds: Gifted Children Left Behind*). Tucson: Great Potential Press, Inc.

- Silverman, L. K. (2002). Asynchronous development. In M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 31–37). Waco, TX: Prufrock Press.
- Slater, A., Bremner, A. (2011). *An Introduction To Developmental Psychology* (tweede editie). Chichester: British Psychological Society and Blackwell Publishing Ltd.
- Steiner, H., & Carr, M. (2003). Cognitive development in gifted children: Toward a more precise understanding of emerging differences in intelligence. *Educational Psychology Review*, 15(3), 215-246. doi:10.1023/A:1024636317011
- Sword, L. K. (2005). *Emotional Intensity In Gifted Children*. Gifted & Creative Services Australia Pty Ltd.
- Verhulst, F. (2008). *De ontwikkeling van het kind* (Negende druk). Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.
- Webb, J. T. & Jurgens, K. (2013). *De begeleiding van hoogbegaafde kinderen* (Herz. ed.). Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.
- Welling, F.I. (eindred.), (2011). *Slim zijn: facetten van hoogbegaafdheid*. Purmerend: Koepel Hoogbegaafdheid.

Websites

www.gtworld.org
www.hoagiesgifted.org
www.nswagtc.org.au
www.gifteddevelopment.com
www.davidsongifted.org
www.coloradogifted.org
www.verywell.com/signs-of-giftedness-in-infants-1449376
www.hoogbloei.be
www.kijkopontwikkeling.nl
www.giftedkids.co.nz
www.scientific-child-prodigy.blogspot.nl

TER INFORMATIE